

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять та самостійної роботи**

з дисципліни

«СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ БІЗНЕСУ»

(для студентів 3 курсу денної і 4 курсу заочної форм навчання
за напрямом підготовки 6.030601 – Менеджмент
галузі знань 0306 Менеджмент і адміністрування)

ХАРКІВ – ХНУМГ ім. О. М. Бекетова – 2016

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» (для студентів 3 курсу денної і 4 курсу заочної форми навчання напряму підготовки 6.030601 – Менеджмент») / Л. А. Нохріна; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. – 50 с.

Укладач: **Л. А. Нохріна**

Рецензент: д-р екон. наук, проф. І. М. Писаревський

Затверджено на засіданні кафедри туризму і готельного господарства,
протокол № 1 від 29.08.2015 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Зміст навчальної дисципліни	6
2. Структура навчальної дисципліни	8
3. Теми практичних занять	9
4. План практичних занять	9
5. Методи навчання.....	15
6. Методи активізації процесу навчання.	21
7. Методи контролю.....	23
8. Розподіл балів, які отримують студенти	27
9. Контрольні питання	27
Рекомендовані джерела	33
Інформаційні ресурси	35
Додатки.....	36
Додаток А Глобальний договір ООН.....	37
Додаток Б Меморандум про соціальну відповідальність бізнесу в Україні.....	38
Додаток В Взаємозв'язок принципів Глобального договору і показників GRI	40
Додаток Г Нефінансові показники результативності діяльності (за GRI)	41

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Соціально-економічні технології бізнесу» є вибірковою складовою частиною циклу професійних дисциплін.

Вивчення дисципліни направлено на формування у студентів системи знань щодо сутності та змісту соціально-економічних технологій, розуміння генезису їхнього становлення в світі та в Україні.

Реалізація соціально-економічних технологій розглядається через призму формування і розвитку соціальної відповідальності бізнесу, що складає предметне ядро дисципліни.

Соціальна відповідальність бізнесу аналізується від еволюції концепцій до моделей і сфер її реалізації.

Головною цілеустановкою дисципліни є формування у студентів практичних вмінь і навичок використовувати знання щодо соціальної відповідальності туристського бізнесу в майбутній професійній та практичній діяльності.

Дисципліна «Соціально-економічні технології бізнесу» є засобом формування професійної та наукової культури мислення студентів.

Програма вивчення навчальної дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму 6.030601 Менеджмент.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є *закономірності та соціально-економічні взаємозв'язки між економічними суб'єктами суспільства; механізми практичної реалізації бізнес-структурами сфери туризму соціально-економічних технологій в конкретних сферах.*

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення цієї дисципліни безпосередньо спирається на дисципліни: *Історія України, Право, Економічна теорія, Економіка і фінанси підприємств, Статистика, Безпека життєдіяльності, Екологія, Соціологія, Політологія, Психологія*

На результати вивчення цієї дисципліни безпосередньо спираються дисципліни: *Аналіз діяльності підприємств, Кон'юнктурні дослідження галузевого ринку*

Метою викладання навчальної дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» є формування у студентів сучасного мислення та системи спеціальних знань щодо соціальної відповідальності бізнесу та опанування механізмів практичної реалізації соціально-економічних технологій бізнес-структурами сфери туризму.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» є:

- 1) формування у студентів системи теоретичних знань щодо соціально-економічних технологій бізнесу та практичних навичок їхньої реалізації;
- 2) вміння аналізувати соціально-економічні технології через призму формування і розвитку соціальної відповідальності бізнесу;
- 3) опанування механізму інтеграції в бізнес конструктивних практик соціальної відповідальності.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- а) змістовні компоненти соціально-економічних технологій у контексті соціальної відповідальності бізнесу;
- б) моделі соціальної відповідальності бізнесу;
- в) класифікації концепцій соціальної відповідальності;
- г) сфери реалізації соціально-економічних технологій бізнесу;
- д) переваги соціально відповідального бізнесу;
- е) систематизацію зв'язків стейкхолдерів.

вміти:

- а) орієнтуватися в сучасних тенденціях соціальної відповідальності бізнесу;
- б) аналізувати та інтегрувати в бізнес конструктивні практики соціальної відповідальності;
- в) провадити моніторинг соціальної відповідальності бізнесу.

мати компетентності:

- а) розуміти та реалізовувати етичні норми поведінки відносно інших людей і відносно навколишнього середовища;
- б) опановувати соціально-економічні технології як сучасний інструментарій соціальної відповідальності бізнесу;
- в) системно мислити та впроваджувати креативні підходи у процесі інтеграції в бізнес конструктивних практик соціальної відповідальності;
- г) проваджувати моніторинг соціальної відповідальності бізнесу на якісно високому рівні.

Навчальним планом з даної дисципліни передбачено лекції, практичні заняття, самостійна робота.

1 ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1 СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Тема 1. Змістовні компоненти соціально-економічних технологій. Загальна схема процесу розроблювання соціально-економічних технологій. Основні характеристики соціально-економічних технологій. Класифікації соціально-економічних технологій.

Тема 2. Соціально-економічні технології у контексті соціальної відповідальності бізнесу. Етапи становлення соціальної відповідальності бізнесу. Соціально відповідальне інвестування. «Капіталістична добродійність». Стратегічна філантропія. Орієнтація соціально-відповідальної діяльності бізнесу на загальну стратегію розвитку. Тенденції до усвідомлення потреби в соціально відповідальній поведінці українського бізнесу.

Тема 3. Моделі соціальної відповідальності бізнесу. Американська, європейська, скандинавська, японська моделі формування соціальної відповідальності бізнесу.

Тема 4. Класифікація концепцій соціальної відповідальності. Рівні сприйняття соціальної відповідальності бізнесу. Систематизація наукових концепцій соціальної відповідальності бізнесу. Класифікація підходів до концепції соціально відповідальної діяльності бізнесу. «Піраміда» соціальної відповідальності бізнесу А. Керолла. Рівні формування соціальної відповідальності бізнесу.

Тема 5. Сфери реалізації соціально-економічних технологій бізнесу: права людини; трудові відносини; корпоративне управління; навколишнє середовище; споживачі; залучення і розвиток територіальної громади; соціальні інвестиції.

Тема 6. Переваги соціально відповідального бізнесу. Формування позитивного іміджу. Підвищення інтересу фінансових агентів (інвесторів, донорів, кредиторів). Покращення взаємин із громадськістю і органами місцевого самоврядування. Підвищення мотивації і продуктивності праці персоналу. Збільшення обсягів продажу і частки ринку. Зниження операційних витрат.

Змістовий модуль 2 УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЮ ПОВЕДІНКОЮ БІЗНЕС-СТРУКТУР

Тема 7. Соціально відповідальний бізнес: сучасні тенденції. Очікування суспільства: сучасні тенденції. Роль зацікавлених сторін: сучасні тенденції. Держава і соціальна відповідальність: сучасні тенденції. Інтеграція

соціальної відповідальності в практику бізнесу: сучасні тенденції. Соціальна відповідальність в контексті сталого розвитку. Принципи соціально відповідальної поведінки бізнесу.

Тема 8. Систематизація зв'язків стейкхолдерів. Концептуальні моделі взаємозв'язків стейкхолдерів: «бізнес – влада - бізнес»; «бізнес - територіальна громада - бізнес»; «бізнес – споживачі - бізнес»; «бізнес – персонал - бізнес»; «бізнес - бізнес»; «бізнес - навчальні заклади».

Тема 9. Акцептація соціальної відповідальності. Взаємозв'язок між бізнесом, стейкхолдерами і суспільством. Акцептація основних тем і проблем соціальної відповідальності. Соціальна відповідальність і сфера впливу бізнесу. Виявлення та залучення заінтересованих сторін. Взаємодія із заінтересованими сторонами.

Тема 10. Інтеграція в бізнес практик соціальної відповідальності. Відношення характеристик бізнес-структур до соціальної відповідальності. Розуміння соціальної відповідальності бізнесу. Оцінка сфери впливу бізнесу. Встановлення пріоритетів для реагування на основні теми і проблеми. Практики інтеграції соціальної відповідальності в бізнес. Визначення курсу бізнесу до соціальної відповідальності.

Тема 11. Моніторинг соціально відповідального бізнесу. Перевірка розвитку та ефективності бізнес-структур в сфері соціальної відповідальності. Підвищення надійності збору та управління даними та інформацією. Оцінка одиночних добровільних ініціатив в сфері соціальної відповідальності.

Тема 12. Інформаційна відкритість як імператив соціально відповідальної поведінки бізнес-структур. Підвищення обізнаності та розвиток компетенції для соціальної відповідальності. Характеристики інформації щодо соціальної відповідальності. Типи обміну інформацією з соціальної відповідальності. Методи підвищення довіри до бізнесу щодо соціальної відповідальності. Вирішення конфліктів і спорів між бізнесом і заінтересованими сторонами. Підвищення довіри до обміну інформацією про соціальну відповідальність.

2 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
лек		лаб	практ	срс	лек		лаб	практ	срс	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	семестр 6					семестр 7				
МОДУЛЬ 1. «СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ БІЗНЕСУ»										
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ										
Тема 1.	6	2	-	1	3	6	1	-	-	5
Тема 2.	6	1	-	2	3	6	-	-	1	5
Тема 3.	6	2	-	2	2	6	1	-	-	5
Тема 4.	6	2	-	2	2	6	-	-	1	5
Тема 5.	6	2	-	2	2	6	1	-	-	5
Тема 6.	6	2	-	2	2	6	-	-	1	5
Разом за ЗМ 1	36	11	-	11	14	36	3	-	3	30
Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усьог о	у тому числі			
лек		лаб	прак	срс	лек		лаб	прак	срс	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЮ ПОВЕДІНКОЮ БІЗНЕС-СТРУКТУР										
Тема 7.	9	2	-	1	6	7	1	-	-	6
Тема 8.	9	1	-	2	6	7	-	-	1	6
Тема 9.	9	2	-	2	5	7	-	-	1	6
Тема 10.	9	2	-	2	5	7	-	-	1	6
Тема 11.	9	2	-	2	5	8	1	-	1	6
Тема 12.	9	2	-	2	5	9	1	-	1	7
ІЗ (контр. робота)	-	-	-	-	-	9	-	-	-	9
Разом за ЗМ 2	54	11	-	11	32	54	3	-	5	46
Разом	90	22	-	22	46	90	6	-	8	76

3 ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Змістовні компоненти соціально-економічних технологій	2	-
2	Тема 2. Соціально-економічні технології у контексті соціальної відповідальності бізнесу	1	1
3	Тема 3. Моделі соціальної відповідальності бізнесу	2	-
4	Тема 4. Класифікація концепцій соціальної відповідальності	2	1
5	Тема 5. Сфери реалізації соціально-економічних технологій бізнесу	2	-
6	Тема 6. Переваги соціально відповідального бізнесу	2	1
7	Тема 7. Соціально відповідальний бізнес: сучасні тенденції	2	-
8	Тема 8. Систематизація зв'язків стейкхолдерів	1	1
9	Тема 9. Акцептація соціальної відповідальності	2	-
10	Тема 10. Інтеграція в бізнес практик соціальної відповідальності	2	1
11	Тема 11. Моніторинг соціально відповідального бізнесу	2	1
12	Тема 12. Інформаційна відкритість як імператив соціально відповідальної поведінки бізнес-структур	2	1
Разом		22	8

4 ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття – форма навчального заняття, спрямована на формування вмінь і навичок виконання певних видів роботи.

У процесі проведення практичного заняття студенти самостійно або в малих групах (при попередньому поясненні викладача) вирішують запропоновані завдання різного рівня складності, виробничі ситуації чи ділові ігри. Наприкінці заняття з метою виявлення ступеня засвоєння матеріалу викладачем проводиться перевірка роботи, яку виконували студенти, і підведення підсумків з виставленням відповідної оцінки залежно від результатів виконаної роботи.

ТЕМА 1. ЗМІСТОВНІ КОМПОНЕНТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Перелік основних завдань

1. Загальна схема процесу розроблювання соціально-економічних технологій.
2. Класифікаційні ознаки соціально-економічних технологій.

Питання для дискусії

1. Підходи до визначення поняття «соціально-економічна технологія».
2. Основні характеристики соціально-економічних технологій.
3. Місце соціально-економічних технологій в системі управління організацією.

ТЕМА 2. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Перелік основних завдань

1. Етапи становлення соціальної відповідальності бізнесу.
2. Соціальні технології по масштабу об'єкта, який піддається впливу та одержуваному результату.
3. Орієнтація соціально-відповідальної діяльності бізнесу на загальну стратегію розвитку.
4. Тенденції до усвідомлення потреби в соціально відповідальній поведінці українського бізнесу.

Питання для дискусії

1. Залежність ефективного процесу управління малими групами, великими колективами, компаніями від використання соціальних технологій.
2. Соціально відповідальне інвестування.
3. «Капіталістична доброчинність».
4. Стратегічна філантропія.

ТЕМА 3. МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Перелік основних завдань

1. Американська, європейська, скандинавська, японська моделі формування соціальної відповідальності бізнесу.

Питання для дискусії

1. Проаналізуйте переваги корпоративної соціальної відповідальності для всіх суб'єктів.
2. Механізм формування соціально відповідальних відносин бізнесу з територіальними громадами відповідно до американської, європейської, скандинавської, японської моделей соціальної відповідальності бізнесу.
3. Поясніть яким чином впливає сукупна діяльність безпосередніх та опосередкованих заінтересованих осіб на підвищення привабливості для фінансових агентів (інвесторів, кредиторів тощо) підприємства відповідно до американської, європейської, скандинавської, японської моделей соціальної відповідальності бізнесу.

4. Назвіть чинники сприяння тенденції щодо усвідомлення потреби у соціально відповідальній поведінці різних членів суспільства та бізнесу в Україні.

ТЕМА 4. КЛАСИФІКАЦІЯ КОНЦЕПЦІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Перелік основних завдань

1. Визначте поняття «соціальна відповідальність бізнесу» та «корпоративна соціальна відповідальність».
2. Поясніть стан та розвиток соціальної відповідальності в світі та Україні.
3. Наукові підходи до розуміння корпоративної соціальної відповідальності підприємства.
4. Систематизуйте наукові концепції соціальної відповідальності бізнесу.

Питання для дискусії

1. Рівні сприйняття соціальної відповідальності бізнесу.
2. Класифікація підходів до концепції соціально відповідальної діяльності бізнесу.
3. Охарактеризуйте «піраміду» корпоративної соціальної відповідальності А. Керолла.
4. Рівні формування соціальної відповідальності бізнесу.
5. Поясніть які перешкоди впливають на розвиток соціальної відповідальності бізнесу в Україні.
6. Концептуальні засади стандартизації КСВ. (Міжнародне керівництво - стандарт ISO26000) та позиція України відносно стандарту ISO 26 000.
7. Поясніть позицію України відносно Глобального договору ООН – Україна.

ТЕМА 5. СФЕРИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ БІЗНЕСУ

Перелік основних завдань

1. Проаналізуйте практику реалізації соціальних технологій підприємства щодо власного персоналу.
2. Практика реалізації соціальних технологій підприємства щодо впровадження та поширення чесних ділових стосунків на ринку.
3. Визначте практику реалізації соціальних технологій підприємства щодо розбудови позитивних відносин підприємства з громадою.

4. Розгляньте практику реалізації соціальних технологій підприємства щодо навколишнього середовища (на регіональному рівні).

Питання для дискусії

1. Поясніть сенс реалізації соціальних технологій бізнесу по сферах: права людини; трудові відносини; корпоративне управління; навколишнє середовище; споживачі; залучення і розвиток територіальної громади; соціальні інвестиції.

2. Охарактеризуйте результати впровадження програм соціальної відповідальності щодо отримання вигод від підвищення мотивації та продуктивності працівників.

3. Соціальна відповідальність бізнесу як інструмент управління сучасним підприємством.

ТЕМА 6. ПЕРЕВАГИ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Перелік основних завдань

1. Поясніть сенс реалізації соціальних технологій бізнесу щодо корпоративного управління, навколишнього середовища, залучення та розвитку громади та соціальних інвестицій.

2. Охарактеризуйте рівні формування корпоративної соціальної відповідальності підприємства щодо виробництва якісної продукції і послуг для споживачів.

3. Розкрийте формування корпоративної соціальної відповідальності підприємства щодо дотримання вимог законодавства: податкового, екологічного, трудового тощо, ефективного ведення бізнесу, орієнтованого на створення доданої економічної вартості та зростання добробуту акціонерів.

Питання для дискусії

1. Охарактеризуйте результати впровадження програм соціальної відповідальності щодо отриманні вигод від формування позитивного іміджу організації.

2. Розкрийте сенс переваг у контексті: формування позитивного іміджу; підвищення інтересу фінансових агентів (інвесторів, донорів, кредиторів); покращення взаємин із громадськістю і органами місцевого самоврядування; підвищення мотивації і продуктивності праці персоналу; збільшення обсягів продажу і частки ринку; зниження операційних витрат.

ТЕМА 7. СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНИЙ БІЗНЕС: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Перелік основних завдань

1. Принципи соціально відповідальної поведінки бізнесу.
2. Соціальна відповідальність в контексті сталого розвитку.

Питання для дискусії

1. Очікування суспільства: сучасні тенденції.
2. Роль зацікавлених сторін: сучасні тенденції.
3. Держава і соціальна відповідальність: сучасні тенденції.
4. Інтеграція соціальної відповідальності в практику бізнесу: сучасні тенденції.

ТЕМА 8. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗВ'ЯЗКІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ

Перелік основних завдань

1. Пояснить парадигму «Бізнес – влада – бізнес», «Бізнес – громада – бізнес», «Бізнес – бізнес».
2. Пояснить парадигму «Бізнес – споживач – бізнес», «Бізнес – персонал – бізнес», «Бізнес – навчальні заклади».

Питання для дискусії

1. Розкрийте сенс концептуальних моделей взаємозв'язків стейкхолдерів: «бізнес – влада - бізнес»; «бізнес - територіальна громада - бізнес»; «бізнес – споживачі - бізнес»; «бізнес – персонал - бізнес»; «бізнес - бізнес».

ТЕМА 9. АКЦЕПТАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Перелік основних завдань

1. Акцептація основних тем і проблем соціальної відповідальності.
2. Взаємодія із заінтересованими сторонами.

Питання для дискусії

1. Взаємозв'язок між бізнесом, стейкхолдерами і суспільством.
2. Соціальна відповідальність і сфера впливу бізнесу.
3. Виявлення та залучення заінтересованих сторін.

Тема 10. Інтеграція в бізнес практик соціальної відповідальності.

Перелік основних завдань

1. Практики інтеграції соціальної відповідальності в бізнес.
2. Визначення курсу бізнесу до соціальної відповідальності.

Питання для дискусії

1. Відношення характеристик бізнес-структур до соціальної відповідальності.

2. Розуміння соціальної відповідальності бізнесу.
3. Оцінка сфери впливу бізнесу.
4. Встановлення пріоритетів для реагування на основні теми і проблеми.

ТЕМА 11. МОНІТОРИНГ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

Перелік основних завдань

1. Перевірка розвитку та ефективності бізнес-структур в сфері соціальної відповідальності.

Питання для дискусії

1. Підвищення надійності збору та управління даними та інформацією.
2. Оцінка одиночних добровільних ініціатив в сфері соціальної відповідальності.

ТЕМА 12. ІНФОРМАЦІЙНА ВІДКРИТІСТЬ ЯК ІМПЕРАТИВ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ БІЗНЕС-СТРУКТУР

Перелік основних завдань

1. Охарактеризуйте механізми підвищення довіри до обміну інформацією про соціальну відповідальність.

Питання для дискусії

1. Охарактеризуйте механізми підвищення обізнаності та розвиток компетенції для соціальної відповідальності.
2. Характеристики інформації щодо соціальної відповідальності.
3. Типи обміну інформацією з соціальної відповідальності.
4. Методи підвищення довіри до бізнесу щодо соціальної відповідальності.
5. Механізми вирішення конфліктів і спорів між бізнесом і заінтересованими сторонами.

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При викладанні навчальної дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» навчальним планом передбачено лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів. З метою активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачено застосування сучасних навчальних технологій, а саме: проблемні лекції; робота в малих групах; міні-лекції; лекції-дискусії; кейс-метод, ділові ігри.

За способами подання (представлення) інформації студентам в процесі їхньої пізнавальної діяльності, який реалізовується через дії, що пов'язують викладача та студента при викладанні навчальної дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» передбачено використання таких **методів навчання:**

1. пояснювально-ілюстративний або інформаційно-рецептивний метод;
2. репродуктивний метод;
3. метод проблемного викладу;
4. частково-пошуковий або евристичний метод;
5. дослідницький метод;
6. дискусійні методи;
7. метод моделювання.

Пояснювально-ілюстративний або інформаційно-рецептивний метод передбачає в процесі навчання набуття студентами знань на лекціях, з навчальної, методичної літератури або через електронний навчальний посібник.

Даний метод застосовується для передачі великого масиву інформації. Студенти сприймають і осмислюють факти, оцінки, висновки й залишаються в рамках репродуктивного (відтворюючого) мислення. Проте, інформаційно-рецептивний метод сам по собі не формує у студентів умінь і навичок використання отриманих знань і не гарантує їхнього свідомого й міцного запам'ятовування.

Репродуктивний метод (тобто застосування вивченого на основі зразка або правила) передбачає в процесі навчання алгоритмічний характер діяльності студентів, тобто вони за інструкціями, приписаннями, правилами в аналогічних, подібних з показаним зразком ситуаціях виконують поставлені завдання. З метою організації діяльності студентів за кількарізним відтворенням засвоєваних знань використовуються різноманітні вправи, практичні роботи, програмований контроль, різні форми самоконтролю.

Репродуктивний метод застосовується у взаємозв'язку з інформаційно-рецептивним методом (який передує репродуктивному). Разом вони сприяють формуванню знань, навичок і вмінь у студентів, формують основні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення, перенос, класифікація. Проте, застосування репродуктивного методу не гарантує розвитку творчих здатностей студентів.

Метод проблемного викладу передбачає до викладу матеріалу постановку проблеми, формулювання пізнавального завдання на основі різних джерел і засобів та демонстрацію способів рішення поставленого завдання.

Спосіб досягнення мети за використання методу проблемного викладу в процесі навчання – це розкриття системи доказів, порівняння точок зору, різних підходів. На разі студенти стають свідками й співучасниками наукового пошуку і не тільки сприймають, усвідомлюють і запам'ятовують готову інформацію, але й стежать за логікою доказів, за динамікою думки викладача.

Частково-пошуковий або евристичний метод передбачає в процесі навчання організацію активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або сформульованих самостійно) пізнавальних завдань. Пошук рішення відбувається під керівництвом викладача або на основі евристичних програм і вказівок.

Використання евристичного методу при викладанні навчальної дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» дозволяє поетапно направляти й контролювати викладачу (або самим студентам) процес мислення на основі роботи над програмами (у тому числі й комп'ютерними) і навчальними посібниками, тобто здобуває продуктивний характер.

Використання евристичного методу дозволяє активізувати мислення, викликати зацікавленість до пізнання на практичних заняттях.

Застосування **дослідницького методу** в процесі навчання дозволяє студентам найбільш повно проявити ініціативу, самостійність, творчий пошук у дослідницькій діяльності. Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри та виконують інші дії пошукового характеру. Таким чином навчальна робота безпосередньо переростає в наукове дослідження: проводиться короткий усний або письмовий інструктаж студентів, постановка проблем та завдань і аналіз матеріалу.

Завдання, які виконуються з використанням дослідницького методу, містять в собі всі елементи самостійного дослідницького процесу (постановку завдання, обґрунтування, припущення, пошук відповідних джерел необхідної інформації, процес рішення завдання).

Дискусійні методи. Елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення й перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі) при викладанні дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» використовуються у всіх організаційних формах навчання, включаючи лекції.

При цьому предметом дискусії є змістовні й морально-етичні проблеми, а також міжособистісні відносини в бізнес-середовищі, оскільки результати таких дискусій (особливо коли створюються конкретні ситуації морально-етичного вибору) набагато сильніше модифікують поведінку особистості, ніж просте засвоєння деяких морально-етичних норм на рівні знання.

Таким чином при викладанні дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» дискусійні методи виступають як засіб не тільки навчання, але й виховання.

Застосування **методу моделювання** дозволяє в процесі навчання штучно створювати такі ситуації-моделі, де реальні об'єкти замінюються символами і взаємостосунки між учасниками діяльності складаються під керівництвом викладача, тобто спеціально відповідно до конкретного завдання.

Навчальні комп'ютерні моделі, як один з інноваційних методів навчання, використовуються в процесі навчання як засіб розробки і перевірки, вимірювання, визначення принципів і закономірностей будови і функціонування соціально-економічних процесів, систем і їхнього прогнозування для розробки рекомендацій щодо управління різними соціально-економічними явищами, процесами, системами.

За джерелами передачі змісту при викладанні навчальної дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» передбачено використання:

1. словесних методів;
2. практичних методів;
3. наочних методів ;
4. дискусійних методів;
5. неімітаційних та імітаційних методів.

При використанні **словесних методів** джерелом знання є усне або друковане слово (розповідь, бесіда, інструктаж тощо).

Практичні методи передбачають, що студенти одержують знання та уміння, виконуючи практичні дії (вправи, аналіз тощо).

При використанні **наочних методів** джерелом знань є спостережувані предмети, явища, наочні приклади (ілюстрування, показ).

При викладанні дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» передбачено використання імітаційних та неімітаційних методів активного навчання.

Неімітаційні методи сприяють активізації пізнавальної діяльності на лекційних заняттях.

Імітаційні методи передбачають побудову навчально-пізнавальної діяльності на імітації професійної діяльності. Імітаційні методи діляться на ігрові й неігрові.

Неігрові методи передбачають аналіз конкретних ситуацій, рішення ситуаційних завдань тощо.

Ігрові методи передбачають проведення ділових ігор, ігрового проектування.

Ділова гра, як метод активного навчання, є одним з найбільш ефективних активних методів навчання.

Розрізняють три сфери застосування ігрового методу:

1) *навчальна сфера*: навчальний метод застосовується в навчальній програмі для навчання, підвищення кваліфікації.

2) *дослідницька сфера*: використовується для моделювання майбутньої професійної діяльності з метою вивчення прийняття рішень, оцінки ефективності організаційних структур тощо.

3) *оперативно-практична сфера*: ігровий метод використовується для аналізу елементів конкретних систем.

Ділова гра сприяє:

- активізації мислення студентів;
- підвищенню самостійності майбутнього фахівця;
- генерації духу творчості в навчанні;
- наближенню процесу навчання до професійної діяльності;
- підготовці студента до професійної практичної діяльності.

Можливості й **вимоги методу ділової гри**:

1) головним питанням у проблемному навчанні виступає «чому», а в діловій грі ключовим запитом є «що було б, якби...»

2) метод розкриває особистісний потенціал студента: кожний учасник може діагностувати свої можливості поодиноці, а також і в спільній діяльності з іншими учасниками;

3) у процесі підготовки й проведення ділової гри кожний учасник повинен мати можливість для самоствердження й саморозвитку;

4) викладач повинен допомогти студентові стати в грі тим, ким він хоче бути, показати йому самому його кращі якості, які могли б розкритися в ході спілкування.

Ціль ділової гри - сформувати певні навички й уміння студентів у їхньому активному творчому процесі.

Позитивні фактори застосування ділових ігор при викладанні дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу»:

- висока мотивація, емоційна насиченість процесу навчання;
- підготовка до професійної діяльності;
- післяігрове обговорення сприяє закріпленню знань.

Набуття і закріплення знань з дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» неможливо без самостійної роботи студентів. Крім лекційних і практичних занять, тобто аудиторної роботи, з дисципліни

передбачено виконання студентами таких видів самостійної роботи:

- 1) вивчення додаткової літератури з окремих питань;
- 2) підготовка до практичних занять;
- 3) виконання контрольної роботи;
- 4) підготовка до поточного й підсумкового контролю;
- 5) підготовка інформації щодо соціально відповідальних ініціатив

бізнесу за допомогою комп'ютерних засобів та глобальної мережі Інтернет.

Практичне заняття – форма навчального заняття, спрямована на формування вмінь і навичок виконання певних видів роботи.

У процесі проведення практичного заняття студенти самостійно або в малих групах (при попередньому поясненні викладача) вирішують запропоновані завдання різного рівня складності ситуаційні завдання та ділові ігри.

Наприкінці заняття з метою виявлення ступеня засвоєння матеріалу викладачем проводиться перевірка роботи, яку виконували студенти, та підведення підсумків з виставленням відповідної оцінки залежно від отриманих результатів виконаної роботи.

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань теми лекції обмежується двома-трьома ключовими моментами:

по-перше, увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках;

по-друге, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздаванням студентам під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються.

При викладанні лекційного матеріалу студентам пропонуються питання для самостійного розмірковування. При цьому викладач задає запитання, які спонукають студента шукати розв'язання проблемної ситуації. Запровадження такої системи примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

На початку проведення проблемної лекції викладач чітко формулює проблему, яку необхідно вирішити студентам. При цьому при викладанні лекційного матеріалу викладач уникає прямої відповіді на поставлені запитання, а висвітлює лекційний матеріал таким чином, щоб отриману інформацію студент міг використовувати при розв'язанні проблеми.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як

правило, як частина заняття-дослідження.

На початку проведення міні-лекції за вказаними вище темами викладач акцентує увагу студентів на необхідності представити викладений лекційний матеріал у структурно-логічному вигляді. На розгляд виносяться питання, які зафіксовані в плані лекцій, але викладаються вони стисло. Лекційне заняття, проведене в такий спосіб, пробуджує активність та увагу студента при сприйнятті матеріалу, а також спрямовує його на використання системного підходу при відтворенні інформації, яку він одержав від викладача.

Проблемні лекції та міні-лекції доцільно поєднувати з такою формою активізації навчального процесу, як робота в малих групах.

Робота в малих групах при викладанні дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» дає змогу структурувати лекційні та практичні заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Після висвітлення проблеми (при використанні проблемних лекцій) або стислого викладання матеріалу (при використанні міні-лекцій) студентам пропонується об'єднуватися в групи по 5-6 чоловік та презентувати наприкінці заняття свою точку зору та сприйняття матеріалу.

Лекції-дискусії передбачають обмін думками та поглядами учасників щодо даної теми, а також розвивають логіку мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Кейс-метод, як метод аналізу конкретних ситуацій, при викладанні дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності майбутніх спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі освоєння навчального матеріалу.

Таким чином застосування **активних методів** при викладанні дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» сприяє:

- активному конструктивному діалогу, як між викладачем і студентами, так і між самими студентами;
- розвитку комунікативних здатностей студентів у процесі діалогу;
- формуванню здатностей колективного вирішування проблем;
- розвитку мови студентів.

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але і високою ефективністю навчального процесу, який виявляється в:

- 1) високій мотивації студентів;
- 2) закріпленні теоретичних знань на практиці;
- 3) підвищенні самосвідомості студентів;
- 4) виробленні здатності схвалювати самостійні рішення;
- 5) виробленні здібності до колективних рішень;
- 6) виробленні здібності до соціальної інтеграції;
- 7) придбанні навичок вирішення конфліктів;
- 8) розвитку здібностей до компромісів.

6 МЕТОДИ АКТИВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

При викладанні навчальної дисципліни «Соціальні технології» з метою активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування сучасних навчальних технологій, а саме: проблемні лекції; робота в малих групах; міні-лекції; семінари-дискусії; кейс-метод.

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення студентів. Коло питань теми лекції обмежується двома-трьома ключовими моментами: увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках; використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздаванням студентам під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При викладанні лекційного матеріалу студентам пропонуються питання для самостійного розмірковування. При цьому лектор задає запитання, які спонукають студента шукати розв'язання проблемної ситуації. Така система примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

На початку проведення проблемної лекції необхідно чітко сформулювати проблему, яку необхідно вирішити студентам. При викладанні лекційного матеріалу слід уникати прямої відповіді на поставлені запитання, а висвітлювати лекційний матеріал таким чином, щоб отриману інформацію студент міг використовувати при розв'язанні проблеми.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження.

На початку проведення міні-лекції за вказаними вище темами лектор акцентує увагу студентів на необхідності представити викладений лекційний матеріал у так званому структурно-логічному вигляді. На розгляд виносяться питання, які зафіксовані в плані лекцій, але викладаються вони стисло. Лекційне заняття, проведене в такий спосіб, пробуджує в студента активність та увагу при сприйнятті матеріалу, а також спрямовує його на використання системного підходу при відтворенні інформації, яку він одержав від викладача.

Проблемні лекції та міні-лекції доцільно поєднувати з такою формою активізації навчального процесу, як робота в малих групах.

Робота в малих групах дає змогу структурувати лекційні або практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Після висвітлення проблеми (при використанні проблемних лекцій) або стислого викладання матеріалу (при використанні міні-лекцій) студентам пропонується об'єднуватися в групи по 5-6 чоловік та презентувати наприкінці заняття своє бачення та сприйняття матеріалу.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками та поглядами учасників щодо даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі освоєння навчального матеріалу.

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але і високою ефективністю навчального процесу, який виявляється в:

- високій мотивації студентів;
- закріпленні теоретичних знань на практиці;
- підвищенні самосвідомості студентів;
- виробленні здатності схвалювати самостійні рішення;
- виробленні здібності до колективних рішень;
- виробленні здібності до соціальної інтеграції;
- придбанні навичок вирішення конфліктів;
- розвитку здібностей до компромісів.

7 МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль виконання практичних завдань

Оцінювання провадиться за такими критеріями:

1) розуміння, ступінь засвоєння теорії і методології проблем, що розглядаються;

2) ступінь засвоєння матеріалу дисципліни;

3) ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядають;

4) уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, вирішенні практичних завдань, при виконанні завдань, винесених для самостійного опрацювання і завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

5) логіка, структура, стиль викладання матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою власну позицію, здійснювати узагальнення інформації і робити логічні висновки.

Система оцінювання знань, вмінь і навичок студентів передбачає оцінювання всіх форм вивчення дисципліни:

№ п/п	Контрольні заходи	Обов'язкові або заохочувальні	Максимальна кількість балів за один контрольний захід
1	Лекційний контроль	Обов'язково	5
2	Аудиторне тестування	Обов'язково	5
3	Робота на практичному занятті: - відповіді на питання, що винесені для розгляду на занятті;	Обов'язково	5

	- активна участь в обговорюванні питань; - вміння приймати участь в дискусії, аргументувати власну точку зору, використовувати знання, що містяться за межами підручника та лекційного матеріалу.		
4	Поточна контрольна робота	Обов'язково	5
5	Модульна контрольна робота	Обов'язково	40
6	Підготовка та обов'язковий захист головних положень реферату в аудиторії. Один реферат за семестр.	За бажанням, при взаємодії з викладачем	10
7	Виконання домашніх завдань: відповіді на проблемно-пошукові завдання.	За бажанням, при взаємодії з викладачем	5

За успішне та систематичне виконання практичних завдань протягом двох змістових модулів студент отримує оцінку **«відмінно»** або по 30 % за поточний контроль. **Не виконання будь-якої із вимог знижує оцінку.**

Виконання практичних завдань з відсутністю окремих розрахунків, що пояснюють логіку вирішення завдання, конкретний студент отримує оцінку **«добре»** або по 15 % за поточний контроль, які враховують у відповідній сумі балів за кожний окремий змістовий модуль.

При контролі самостійно виконаних практичних завдань і оцінюванні роботи конкретного студента увагу приділяють якості і ступеню самостійності, своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу).

Контроль та оцінювання знань студентів при викладанні дисципліни **«Соціально-економічні технології бізнесу»** проводиться в наступних формах:

- 1) поточний контроль роботи студента;
- 2) контроль виконання практичних завдань;
- 3) контроль самостійної роботи студента;
- 4) проміжне поточне тестування за змістовими модулями;
- 5) підсумкове тестування.

Поточний контроль роботи студента

Поточний контроль та оцінювання успішності навчання з дисципліни **«Соціально-економічні технології бізнесу»** здійснюють під час проведення лекцій, практичних занять, що має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання фахових завдань.

Об'єктами поточного контролю є:

1) активність і результативність роботи конкретного студента протягом семестру у вивченні програмного матеріалу дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу»;

2) відвідування лекцій і практичних занять;

3) обсяги виконання навчальних завдань;

4) обсяги виконання завдання для самостійної роботи.

Оцінку «відмінно» («А») отримує конкретний студент за умови відповідності за усіма чотирма зазначеними критеріями. **Відсутність тієї чи іншої складової знижує оцінку.**

Поточне тестування за змістовими модулями

Поточне тестування за змістовими модулями з дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» передбачає оцінювання рівня опанування студентом теоретичного матеріалу за двома змістовими модулями і вміння застосовувати його для вирішення практичних ситуацій, здійснюється у вигляді тестування.

Протягом семестру після вивчення тем 1-6 (**ЗМ 1**) кожний студент виконує тестові завдання до першого змістового модуля.

Відповідно, після вивчення тем 7-12 (**ЗМ 2**) кожний студент виконує тестові завдання до другого змістового модуля.

Тести для поточного тестування за певним змістовим модулем формуються за кожною темою із загального переліку тестів за відповідними темами.

Контроль засвоєння матеріалу змістових модулів здійснюється згідно календарного плану занять.

За певних умов контроль рівня знань може відбуватися у вигляді опитування або контрольної роботи, за матеріалами відповідних змістових модулів. Контрольні заходи спрямовані на опанування студентом матеріалу, що передбачався для вивчення.

Загальна оцінка з модулю та змістових модулів здійснюється згідно загальних правил та вимог вищої школи та безпосередньо університету.

Сума балів для накопичення за двома змістовими модулями, повинна дорівнювати або перевищувати **36 балів**. Така сума балів є допуском до екзамену.

Формою підсумкового контролю успішності навчання є підсумкове тестування.

Умовою допуску до підсумкового *екзамену* з модулю «Соціально-економічні технології бізнесу» є сума накопичення балів за двома змістовими модулями, яка повинна складати не менше, ніж 34 бали (за внутрішнім рейтингом ВНЗ та системою ESTC) або наявність позитивних оцінок з проміжного модульного контролю (за національною системою).

Екзамен з дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» здійснюється у тестовій формі.

Підсумкову оцінку з дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» виставляють в національній системі оцінювання результатів навчання і в системі ECTS згідно з методикою переведення показників успішності знань студентів університету в систему оцінювання за шкалою ECTS.

Підсумкову оцінку з дисципліни «Соціально-економічні технології бізнесу» виставляють в системі ECTS оцінювання результатів навчання:

34-59 бали – оцінка «незадовільно» (оцінка «FX» за шкалою ECTS) - студент не дав відповіді на значну частину програмного матеріалу. У відповідях допущені значні помилки. Матеріали екзаменаційних відповідей неохайно оформлені.

60-73 бали – оцінка «задовільно» (оцінки «D», «E» за шкалою ECTS) - студент показав базові знання основного матеріалу, не вказав деталей, у відповідях допущені певні неточності. Студент порушує послідовність викладу відповіді. Відмічена неохайність в оформленні екзаменаційних відповідей.

74-89 балів – оцінка «добре» (оцінки «B», «C» – за шкалою ECTS) - студент грамотно і по суті дав відповіді на теоретичні запитання екзаменаційного білету, не допускаючи при цьому суттєвих неточностей, вміло використовує знання при розв'язанні практичних завдань і запитань. Екзаменаційні матеріали оформлені охайно, текстова частина доповнена графічним матеріалом (при необхідності).

90-100 балів – оцінка «відмінно» (оцінка «A» за шкалою ECTS) - студент грамотно, логічно і повно дав відповіді на всі екзаменаційні запитання, охайно оформив екзаменаційні матеріали. Текстова частина відповіді доповнена потрібним графічним матеріалом. У відповідях студент показав знання додаткової літератури.

8 РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточна атестація та самостійна робота													Підсумковий контроль (екзамен)	Сума
денна форма навчання														
ЗМ 1						ІЗ						-		
т1	т2	т3	т4	т5	т6	т7	т8	т9	т10	т11	т12	-		
30 б						40 б.						-		
70 %													30 %	100%
заочна форма навчання													Підсумковий контроль (екзамен)	Сума
ЗМ 1						ЗМ 2						-		
т1	т2	т3	т4	т5	т6	т7	т8	т9	т10	т11	т12	КР		
30 б						30 б						10б		
70 %													30 %	100%

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС
90-100	відмінно	A
82-89	добре	B
74-81		C
64-73	задовільно	D
60-63		E
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	Fx
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	F

9 КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Дайте визначення, соціальних технологій як науки і практики.
2. Назвіть типологію соціальних технологій.
3. Поясніть *стан та розвиток* соціальної відповідальності в світі та Україні.
4. Сформулюйте *концептуальні основи* розвитку корпоративної соціальної відповідальності.
5. Визначте *місце соціальних технологій* в системі управління організацією.
6. Поясніть *механізм формування відносин* з працівниками на засадах

корпоративної соціальної відповідальності.

7. Поясніть механізм формування соціально відповідальних відносин бізнесу з *територіальними громадами*.

8. Сформулюйте *стратегічні аспекти* соціально відповідальної поведінки в ринковому середовищі.

9. Сформулюйте *засади* інформаційної політики і соціальної звітності.

10. Сформулюйте *екологічні аспекти* корпоративної соціальної відповідальності.

11. Охарактеризуйте основні мотиви соціальної відповідальності бізнесу та типи соціальних програм.

12. Сформулюйте *концептуальні засади стандартизації* КСВ. (Міжнародне керівництво - стандарт ISO26000).

13. Поясніть *генезис* формування поняття «корпоративна соціальна відповідальність».

14. Поясніть *генезис* формування поняття «соціальна відповідальність бізнесу».

15. Назвіть *чинники сприяння* тенденції щодо усвідомлення потреби у соціально відповідальній поведінці різних членів суспільства та бізнесу в Україні.

16. Поясніть яким чином впливає сукупна діяльність безпосередніх та опосередкованих заінтересованих осіб *на конкурентні переваги підприємства*.

17. Поясніть яким чином впливає сукупна діяльність безпосередніх та опосередкованих заінтересованих осіб *на репутацію підприємства*.

18. Поясніть яким чином впливає сукупна діяльність безпосередніх та опосередкованих заінтересованих осіб *на здатність привертати та утримувати працівників або членів, споживачів, клієнтів або користувачів підприємства*.

19. Поясніть яким чином впливає сукупна діяльність безпосередніх та опосередкованих заінтересованих осіб *на підвищення привабливості для фінансових агентів (інвесторів, донорів, кредиторів тощо) підприємства*.

20. Сформулюйте *основні засади та мету* Національної концепції соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

21. Поясніть терміни *добровільність, законність, прозорість, активний діалог, звітність, виконання взятих зобов'язань* відповідно до визначень Національної концепції соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

22. Сформулюйте *завдання* Національної концепції соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

23. Поясніть терміни *етична поведінка, заінтересована сторона, компанія, організація, навколишнє середовище, прозорість, соціальна відповідальність, соціальний діалог, споживач, сталий розвиток* відповідно до визначень Національної концепції соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

24. Поясніть низкою яких внутрішніх *політичних* чинників зумовлена актуальність розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

25. Поясніть низкою яких внутрішніх *економічних* чинників зумовлена актуальність розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

26. Поясніть низкою яких внутрішніх *соціальних* чинників зумовлена актуальність розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

27. Поясніть які *перешкоди* впливають на розвиток соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

28. Поясніть низка яких *зовнішніх чинників* сприяє розвитку Національної концепції соціальної відповідальності бізнесу.

29. Поясніть яким чином необхідність *позиціонування України у міжнародному середовищі* сприяє розвитку Національної концепції соціальної відповідальності бізнесу.

30. Поясніть яким чином *географічна належність до регіону* сприяє розвитку Національної концепції соціальної відповідальності бізнесу.

31. Поясніть позицію України відносно стандарту ISO 26 000.

32. Поясніть *позицію* України відносно Глобального договору ООН – Україна

33. Поясніть *можливі відносини* між організацією, компанією та суспільством в цілому в аспекті впровадження соціальних технологій.

34. Поясніть *можливі відносини* між організацією, компанією та заінтересованими сторонами або окремими їх групами в аспекті впровадження соціальних технологій.

35. Поясніть парадигму «Бізнес – влада – бізнес».

36. Поясніть парадигму «Бізнес – громада – бізнес».

37. Поясніть парадигму «Бізнес – споживач – бізнес».

38. Поясніть парадигму «Бізнес – персонал – бізнес».

39. Поясніть парадигму «Бізнес – бізнес».

40. Поясніть парадигму «Бізнес – навчальні заклади».

41. Поясніть сенс реалізації соціальних технологій бізнесу щодо *прав людини*.

42. Поясніть сенс реалізації соціальних технологій бізнесу щодо *трудових відносин*.

43. Поясніть сенс реалізації соціальних технологій бізнесу щодо корпоративного управління.

44. Поясніть сенс реалізації соціальних технологій бізнесу щодо навколишнього середовища.

45. Поясніть сенс реалізації соціальних технологій бізнесу щодо питання споживачів.

46. Поясніть сенс реалізації соціальних технологій бізнесу щодо залучення та розвитку громади.

47. Поясніть сенс реалізації соціальних технологій бізнесу щодо соціальних інвестицій.

48. Проаналізуйте історію розвитку корпоративної соціальної відповідальності

49. Охарактеризуйте основні ідеї соціальної відповідальності англійського промисловця соціаліста-утопіста Роберта Оуена.

50. Яким чином ідеї Роберта Оуена були розвинені французьким промисловцем Даніелем Лєграном.

51. Сформулюйте основні засади «корпоративного громадянства».

52. Проаналізуйте засади та сенс руху «Ротарі».

53. Проаналізуйте етапи становлення соціальної відповідальності бізнесу в США та Західній Європі у ХХ сторіччі.

54. Охарактеризуйте підхід з позицій «корпоративного егоїзму» до розуміння корпоративної соціальної відповідальності.

55. Охарактеризуйте підхід з позицій «розумного егоїзму» до розуміння корпоративної соціальної відповідальності.

56. Охарактеризуйте підхід з позицій «корпоративного альтруїзму» до розуміння корпоративної соціальної відповідальності.

57. Охарактеризуйте інструментальний підхід до розуміння корпоративної соціальної відповідальності.

58. Охарактеризуйте підхід з позиції політичного впливу до розуміння корпоративної соціальної відповідальності.

59. Охарактеризуйте підхід з позиції соціальних вимог до розуміння корпоративної соціальної відповідальності.

60. Охарактеризуйте підхід з позиції етики до розуміння корпоративної соціальної відповідальності.

61. Проаналізуйте чотири групи поглядів на питання соціальної відповідальності підприємств визначені українським вченим Ф.І. Хмілем.

62. Проаналізуйте дві групи поглядів на питання соціальної відповідальності підприємств визначені російським вченим Ю.Е. Благоевим.

63. Охарактеризуйте «піраміду» корпоративної соціальної відповідальності А. Керолла.

64. Проаналізуйте рівні формування корпоративної соціальної відповідальності підприємства.

65. Охарактеризуйте рівні формування корпоративної соціальної відповідальності підприємства щодо *виробництва якісної продукції і послуг для споживачів*.

66. Охарактеризуйте рівні формування корпоративної соціальної відповідальності підприємства щодо *створення привабливих робочих місць, виплати легальних зарплат, інвестицій в розвиток людського потенціалу*.

67. Охарактеризуйте рівні формування корпоративної соціальної відповідальності підприємства щодо *дотримання вимог законодавства: податкового, екологічного, трудового тощо. ефективного ведення бізнесу, орієнтованого на створення доданої економічної вартості і зростання добробуту акціонерів*.

68. Охарактеризуйте рівні формування корпоративної соціальної відповідальності підприємства щодо *обліку суспільних очікувань і загальноприйнятих етичних норм в практиці ведення справ*.

69. Охарактеризуйте рівні формування корпоративної соціальної відповідальності підприємства щодо *внеску у формування суспільства через партнерські програми і проекти розвитку місцевої спільноти*.

70. Охарактеризуйте рівні прояву економічної складової корпоративної соціальної відповідальності у практиці діяльності компаній в країнах із розвинутою економікою.

71. Охарактеризуйте рівні прояву етичної складової корпоративної соціальної відповідальності у практиці діяльності компаній в країнах із розвинутою економікою

72. Охарактеризуйте рівні прояву правової складової корпоративної соціальної відповідальності у практиці діяльності компаній в країнах із розвинутою економікою.

73. Охарактеризуйте рівні прояву філантропічної складової корпоративної соціальної відповідальності у практиці діяльності компаній в країнах із розвинутою економікою.

74. Охарактеризуйте *сфери прояву* корпоративної соціальної відповідальності.

75. Проаналізуйте практику реалізації соціальних технологій підприємства щодо власного *персоналу*.

76. Проаналізуйте практику реалізації соціальних технологій

підприємства щодо *впровадження та поширення чесних ділових стосунків на ринку.*

77. Проаналізуйте практику реалізації соціальних технологій підприємства щодо *розбудови позитивних відносин підприємства з громадою.*

78. Проаналізуйте практику реалізації соціальних технологій підприємства щодо *навколишнього середовища.*

79. Проаналізуйте *об'єкти*, на які поширюється корпоративна соціальна відповідальність бізнесу.

80. Проаналізуйте *переваги* корпоративної соціальної відповідальності.

81. Охарактеризуйте результати впровадження програм соціальної відповідальності щодо отриманні вигод від *формування позитивного іміджу організації.*

82. Охарактеризуйте результати впровадження програм соціальної відповідальності щодо отриманні вигод від *підвищення інтересу інвесторів.*

83. Охарактеризуйте результати впровадження програм соціальної відповідальності щодо отриманні вигод від *покращення взаємовідносин із громадськістю та місцевою владою.*

84. Охарактеризуйте результати впровадження програм соціальної відповідальності щодо отриманні вигод від *підвищення мотивації та продуктивності працівників.*

85. Охарактеризуйте результати впровадження програм соціальної відповідальності щодо отриманні вигод від *збільшення обсягів продажу та ринкової частки.*

86. Охарактеризуйте результати впровадження програм соціальної відповідальності щодо отриманні вигод від *зменшення операційних витрат.*

87. Охарактеризуйте відмінності *американського* моделі щодо формування та реалізації заходів корпоративної соціальної відповідальності.

88. Охарактеризуйте відмінності *європейської* моделі щодо формування та реалізації заходів корпоративної соціальної відповідальності.

89. Охарактеризуйте відмінності *японського* моделі щодо формування та реалізації заходів корпоративної соціальної відповідальності.

90. Охарактеризуйте загальні цілі та відмінності *скандинавської* моделі щодо формування та реалізації заходів корпоративної соціальної відповідальності.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Базові

1. Ильина И. Ю. Социальная ответственность бизнеса и предпринимательства. / И. Ю. Ильина / Социальная ориентация развития экономики. //Сб. науч. тр. МГСУ. – М., 1996.
2. Корпоративна соціальна відповідальність: підручник / О. Гирик, О.Денис, О. Дубовик, І. Жеребило, А. Зінченко, Н. Реверчук, М. Саприкіна, Р. Семів, З. Скринник, К. Телюк; за заг.ред. д-ра екон.наук, проф. Т.С. Смовженко, д-ра екон.наук, проф. А. Я. Кузнецової. – К. : УБС НБУ, 2009.
3. Котлер Ф., Н.Лі. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер, Н. Лі / Пер. з англ. С. Яринич. – К.: Стандарт, 2005. – 302 с.
4. Киреенко Н.В., Нохрина Л.А., Социально-экономические технологии бизнеса : коллективная монография / Минск.: БГПУ, 2012. –246 с. ББК 65.01. ISBN 978-985-501-982-5.
5. Киреенко Н.В., Нохрина Л.А., Управление социально-ответственным поведением бизнес-структур : коллективная монография. / Минск : «МИСАНТА», 2013. С. 42- 78.ББК 65.050 ISBN 978-985-6989-58-5.
6. Стефан П. Робінс, Девід А. Де Ченцо. Основи менеджменту / Переклад з англ. А. Олійник та ін. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. – 671 с.
7. Сафонова Л.В. Социальные технологии в сфере сервиса и туризма : учебное пособие / Л. В. Сафонова. – М. «Академия», 2009. – 128 с.
8. Тощенко Ж.Т. Социология. Общий курс. / Ж. Т. Тощенко – М.: Прометей Юрайт, 2007. – 520 с.

Допоміжні

1. Благов Ю.Е. «Генезис концепции корпоративной социальной ответственности» / Ю. Е. Благов // Вестник Санкт-Петербургского университета. — 2006. — Сер. 8, вып.2.
2. Благов Ю.Е. «Концепция корпоративной ответственности и стратегическое управление» / Ю. Е. Благов // Российский журнал менеджмента. — 2004. — Т. 4, № 3. – С. 17-34.
3. Братанич Б. Рост регулирующих функций государства и социальный маркетинг / Б. Братанич // Персонал. – 2005. - №3. – С.74-78.
4. Волков Ю.Г., Мостовая И.В. Социология : учебник. / Ю. Г. Волков,

И. В. Мостовая – М., 2001. – 244 с.

5. Дятченко Л. Я. Социальные технологии в управлении современным университетом / Л. Я. Дятченко // Высшее образование в России. – 2009. – № 9. – С. 47-54.

6. Иванов В.Н., Патрушев В.И. Инновационные технологии государственного и муниципального управления / В. Н. Иванов, В. И. Патрушев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2001. – 327 с.

7. Кричевский Н.А., Гончаров С.Ф. Корпоративная социальная ответственность. / Н. А. Кричевский, С. Ф. Гончаров – М. : «Дашков и Ко», 2007. – 215 с.

8. Курбан А.В. Социальный аудит как инструмент оптимизации процессов в системе социальной корпоративной ответственности / А. В. Курбан // Маркетинг и реклама. – 2009. – С. 35-44

9. Меморандум про соціальну відповідальність бізнесу в Україні, затвердженням громадського об'єднання «Форум соціально відповідального бізнесу України» 16 грудня 2005 року.

10. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента; Пер. с англ. – М.: «Дело», 1993. – 703с.

11. Рейтинг открытости и активности компаний в сфере КСО // Гвардия: Всеукраинский рейтинговый журнал. – 2009. (Апрель)

12. Сохацька О. М. Формування нової парадигми корпоративного управління в глобальному середовищі // Корпорації та інтегровані структури: проблеми науки та практики. – Х. : ІНЖЕК, 2007. – С. 75-97

13. Социальная ответственность бизнеса. Корпоративная отчетность — новый фактор взаимодействия бизнеса и общества.: Сб. ст., лекций и выступлений / Под общ. ред. Л.Г. Лаптева. — М.: ЗАО Финансовый издательский дом «Деловой экспресс», 2004. – 310 с.

14. Хмиль Ф.И. «Менеджмент организаций в условиях трансформации экономики Украины»: Автореф. д-ра экон. наук/ Ф.И.Хмиль; Киевский торгово-экон. ун-т. – Киев, 1998. – 33 с. -Библиогр.:с. 30-31.

15. Bowen, H. Social Responsibilities of the Businessman / H. Bowen. – N.Y.: Harper and Row, 1953. – 198 с.

16. Carroll A.B. Corporate social responsibility: Evolution of a definitional construct. Business and Society, 1999.

17. Carroll A.B. The pyramid of corporate social responsibility: toward the moral management of organizational stakeholders. Business Horizons. 1991.

18. Carroll, A. B. (1979). A three-dimensional conceptual model of

corporate social performance. *Academy of Management Review*, P. 4, 497-505.

19. Davis, K. Can Business Afford to Ignore Social Responsibilities? *California Management Review*. 1960.

20. Drucker P.F. The new meaning of corporate social responsibility. *California Management Review*, 1984.

21. Freeman, R. *Strategic management: a stakeholder approach*. Pitman, 1984.

22. Friedman M. The social responsibility of business is to increase its profit *New York Times.*, 1970.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Frans Paul van der Putten A Research Agenda for International Corporate Social Responsibility, NRG working paper series November 2005 no. 05 - 09 – Режим доступу:

<http://www.nyenrode.nl/download/NRG/workingpapers/NRG05-09.pdf>

2. Business for Social Responsibility. – Режим доступу: www.bsr.org

3. Corporate social responsibility. A business contribution to sustainable development. European Commission Directorate-General for Employment and Social Affairs Unit D.1 Manuscript completed in July 2002 Employment and Social Affairs. – Режим доступу : http://europa.eu.int/comm/employment_social/

4. World Business Council for Sustainable Development – Режим доступу: www.wbcsd.ch

5. Elisabet Garriga, Domènec Melé Untangling the Jungle of Corporate Social Responsibility Theories, *Journal of Business Ethics* 53: 51-71, August 2004. – Режим доступу: <http://www.iese.edu>

6. Корпоративная социальная ответственность компании «Киевстар» Отчёт за 2009 год: программы и направления развития корпоративной социальной ответственности «Киевстар» - Режим доступа: <http://www.kyivstar.ua>

7. Звіт про сталий розвиток СКМ (Систем Кепітал Менеджмент) 2009-2010 рр. – Режим доступу: <http://www.scm.com.ua>

ДОДАТКИ

Глобальний договір ООН

Тематична сфера	Принципи Глобального договору
Права людини	Принцип 1: Ділові кола повинні підтримувати та поважати дотримання прав людини, проголошених міжнародним співтовариством
	Принцип 2: Ділові кола повинні забезпечити власну непричетність до порушень прав людини
Трудові відносини	Принцип 3: Ділові кола повинні підтримувати свободу асоціацій та на практиці визнавати право на заключення колективних угод
	Принцип 4: Ділові кола повинні виступати за викорінення всіх форм примусової праці
	Принцип 5: Ділові кола повинні сприяти повному зникненню дитячої праці
	Принцип 6: Ділові кола повинні виступати за ліквідацію дискримінації у сфері зайнятості та працевлаштування
Захист навколишнього середовища	Принцип 7: Ділові кола повинні дотримуватись превентивного підходу до вирішення екологічних проблем
	Принцип 8: Ділові кола повинні здійснювати ініціативи, спрямовані на підвищення відповідальності за стан навколишнього середовища
	Принцип 9: Ділові кола повинні сприяти розвитку та поширенню екологічно безпечних технологій
Антикорупційний Принцип	Принцип 10: Ділові кола повинні протидіяти будь-яким формам корупції, включаючи здирицтво і хабарництво

МЕМОРАНДУМ ПРО СОЦІАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Виходячи з принципів соціального партнерства, відкритості та прозорості у своїй діяльності, з метою розвитку соціальної відповідальності бізнесу, прагнучи розвивати ефективну співпрацю між державними, громадськими та бізнес структурами у соціальному напрямку всі заінтересовані організації, установи, далі – «Сторони», для досягнення спільних цілей щодо розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні уклали даний Меморандум про наступне:

- Соціально відповідальний бізнес є системною цінністю для суспільства і як такий потребує відповідного поважного ставлення з боку держави, громадськості, засобів масової інформації. Соціальна відповідальність бізнесу є необхідною складовою успішного соціального розвитку України, важливою умовою конструктивної взаємодії бізнесу, суспільства, держави.

- Під визначенням «соціальна відповідальність бізнесу» слід розуміти **відповідальне ставлення будь-якої компанії до свого продукту або послуги, споживачів, працівників, партнерів, активну соціальну позицію компанії, яка полягає у гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі із суспільством, участі у вирішенні найгостріших соціальних проблем.**

- Будь-які компанії, які працюють на території України усвідомлюють свою роль у соціальному розвитку країни та зобов'язуються активно співпрацювати із державними та недержавними установами, організаціями на шляху вирішення найгостріших соціальних проблем суспільства.

- Державні та громадські установи, організації усвідомлюють важливу роль бізнесу у соціальному захисті країни, беруть на себе зобов'язання всіляко співпрацювати із бізнесом задля вирішення соціальних проблем суспільства та розвитку самого бізнесу на засадах конструктивного діалогу, відкритості, соціального партнерства.

- Для повноцінної співпраці та діалогу між бізнесом та державою створити координуючий постійно діючий громадський орган – Форум соціально відповідальних бізнесів України, завданням якого є:

1. сприяння роботі всіх заінтересованих сторін щодо впровадження довгострокових спільних соціальних проектів та програм;
2. ведення банку даних соціальних ініціатив, в реалізації яких могли б

брати участь як бізнес, громадські організації, так і державні органи влади;

3. узагальнення досвіду реалізації соціальних проектів;

4. створення ефективної фахової системи комунікацій між соціально активними бізнесами, владою, громадськістю та засобами масової інформації на всіх рівнях і у всіх регіонах.

Взаємозв'язок принципів Глобального договору і показників GRI

Тематична сфера	Принципи Глобального договору	Відповідні показники GRI
Права людини	Принцип 1: Ділові кола повинні підтримувати та поважати дотримання прав людини, проголошених міжнародним співтовариством	EC5, LA4, LA6–LA9, LA13, LA14, HR1–HR9, SO5, PR1, PR2, PR8
	Принцип 2: Ділові кола повинні забезпечити власну непричетність до порушень прав людини	HR1–HR9, SO5
Трудові відносини	Принцип 3: Ділові кола повинні підтримувати свободу асоціацій та на практиці визнавати право на заключення колективних угод	LA4, LA5, HR1–HR3, HR5, SO5
	Принцип 4: Ділові кола повинні виступати за викорінення всіх форм примусової праці	HR1–HR3, HR7, SO5
	Принцип 5: Ділові кола повинні сприяти повному зникненню дитячої праці	HR1–HR3, HR6, SO5
	Принцип 6: Ділові кола повинні виступати за ліквідацію дискримінації у сфері зайнятості та працевлаштування	EC7, LA2, LA13, LA14, HR1–HR4, SO5
Захист навколишнього середовища	Принцип 7: Ділові кола повинні дотримуватись превентивного підходу до вирішення екологічних проблем	EC2, EN18, EN26, EN30, SO5
	Принцип 8: Ділові кола повинні здійснювати ініціативи, спрямовані на підвищення відповідальності за стан навколишнього середовища	EN1–EN30, SO5, PR3, PR4
	Принцип 9: Ділові кола повинні сприяти розвитку та поширенню екологічно безпечних технологій	EN2, EN5–EN7, EN10, EN18, EN26, EN27, EN30, SO5
Антикорупційний Принцип	Принцип 10: Ділові кола повинні протидіяти будь-яким формам корупції, включаючи здирництво і хабарництво	SO2–SO6

Нефінансові показники результативності діяльності (за GRI)

ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ

Економічні показники надають стислу інформацію щодо таких елементів підходів до управління як цілі та результативність, політика, а також додаткову інформацію щодо контексту.

Показник ЕС 1 – Створена і розподілена пряма економічна вартість, включаючи доходи, виробничі витрати, виплати працівникам, пожертвування та інші суспільні інвестиції, нерозподілені доходи та виплати постачальникам капіталу і державам.

Немає визначених вимог.

Показник ЕС 2 – Фінансові наслідки та інші ризики і можливості для діяльності організації у зв'язку зі зміною клімату.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження принципу ГД 7.

Показник ЕС 3 – Покриття зобов'язань компанії щодо визначеного пенсійного плану.

Немає визначених вимог.

Показник ЕС 4 – Значна фінансова допомога, отримана від держави.

Немає визначених вимог.

Показник ЕС 5 – Діапазон відношення стандартної заробітної плати початкового рівня і встановленої мінімальної заробітної плати в основних регіонах діяльності організації.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 1.

Показник ЕС 6 – Політика, практики та частка витрат на місцевих постачальників в основних регіонах діяльності.

Немає визначених вимог.

Показник ЕС 7 – Процедури найму місцевого населення та частка вищого керівництва, найнятих із місцевого населення, в основних регіонах діяльності.

Показник характеризує здійснені заходи для та результати впровадження принципу ГД 6.

Показник ЕС 8 – Розвиток і вплив інвестицій в інфраструктуру та послуг, наданих, передусім, для суспільного блага за допомогою комерційної, натуральної чи благодійної діяльності.

Немає визначених вимог.

Показник ЕС 9 – Розуміння та опис значних непрямих економічних впливів, включаючи масштаб впливу.

Немає визначених вимог.

ЕКОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ

Екологічні показники надають стисло інформацію щодо таких елементів підходу до управління як цілі та результативність; політика; організаційна відповідальність; навчання і обізнаність; моніторинг та здійснені заходи; а також додаткову інформацію щодо контексту

Показник EN 1 – Використані матеріали з розбиттям за масою чи обсягом.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 2 – Відсоток використаних матеріалів, які є переробленими відходами.

Показник характеризує результати впровадження принципів ГД 8 і 9.

Показник EN 3 – Пряме використання енергії із вказівкою первинних джерел.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 4 – Непряме використання енергії із вказівкою первинних джерел.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 5 – Енергія, зекономлена в результаті дій зі зниження енергоспоживання і підвищення енергоефективності.

Показник характеризує результати впровадження принципів ГД 8 і 9.

Показник EN 6 – Ініціативи для забезпечення енергоефективних продуктів та послуг, вироблених із відновлювальних джерел енергії, а також зменшення потреб в енергії як результат цих ініціатив впродовж звітного періоду.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження принципів ГД 8 і 9.

Показник EN 7 – Ініціативи для зменшення непрямого використання

енергії та досягнуте зменшення.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження принципів ГД 8 і 9.

Показник EN 8 – Водозабір із розбиттям за джерелами.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 9 – Джерела води, на які значно впливає водозабір організації.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 10 – Частка і загальний обсяг води, яка багаторазово і повторно використовується.

Показник характеризує результати впровадження принципів ГД 8 і 9.

Показник EN 11 – Місцезнаходження і розмір земельних ділянок власних, орендованих, в розпорядженні чи прилеглих до, захищених чи ділянок із високою природничою цінністю, які знаходяться поза межами захищеної території.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 12 – Опис істотних впливів діяльності, продуктів та послуг щодо біорізноманіття на захищених територіях і територіях із високою природничою цінністю поза межами захищеної території.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 13 – Захищені або відновлені місця проживання.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 14 – Стратегії, поточні дії та майбутні плани управління впливами на біорізноманіття.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 15 – Кількість видів, занесених в Червону Книгу і національний список збереження видів, місця проживання яких перебувають на територіях, що є під впливом діяльності організації (з розбиттям за ризиком вимирання).

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 16 – Загальні прямі та непрямі викиди парникових газів з вказанням маси.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 17 – Інші значні непрямі викиди парникових газів з вказанням маси.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 18 – Ініціативи для зменшення викидів парникових газів та досягнуте зменшення.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження та результати впровадження принципів ГД 7, 8 і 9.

Показник EN 19 – Викиди озоноруйнівних речовин із вказанням маси.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 20 – Викиди в атмосферу значних забруднюючих речовин із вказанням типу і маси.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 21 – Загальний обсяг викидів із вказанням якості стічних вод і об'єкта, який їх приймає.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 22 – Загальний обсяг відходів (з розбиттям за типом і способом утилізації).

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 23 – Загальна кількість та обсяг значних розливів.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 24 – Маса перевезених, імпортованих, експортованих чи перероблених відходів, які згідно з додатками I, II, III, та VIII Базельської конвенції вважаються небезпечними, а також відсоток відходів, перевезених із одної країни в іншу.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 25 – Назва, розмір, статус захисту та цінність біорізноманіття водних об'єктів і пов'язаних з ними місць проживання.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 26 – Ініціативи зменшення впливу продуктів та послуг на навколишнє середовище, а також ступінь зменшення впливу.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження принципів ГД 7, 8 і 9.

Показник EN 27 – Відсоток проданих товарів та їх пакувальних матеріалів, які повертаються для переробки виробнику (з розбиттям за категоріями).

Показник характеризує результати впровадження принципів ГД 8 і 9.

Показник EN 28 – Грошова вартість великих штрафів та загальна кількість негрошових санкцій за недотримання екологічних законів і нормативних актів.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 29 – Істотні впливи на навколишнє середовище перевезення продуктів та інших благ і матеріалів, що використовуються у діяльності організації, а також перевезення робочої сили.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник EN 30 – Загальні витрати та інвестиції на охорону навколишнього середовища (з розбиттям за типом).

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження та результати впровадження принципів ГД 7, 8 і 9.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ ТА ГІДНА РОБОТА

Показники щодо організації праці та гідної роботи надають стислу інформацію щодо таких елементів підходу до управління, як цілі та результативність; політика; організаційна відповідальність; навчання й обізнаність; моніторинг та здійснені заходи; а також додаткову інформацію про контекст.

Показник LA 1 – Загальна чисельність робочої сили (з розбиттям за типом зайнятості, типом трудового договору і регіонами).

Немає визначених вимог.

Показник LA 2 – Загальна кількість працівників та плинність кадрів (з розбиттям за віковою групою, статтю і регіонами).

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 6.

Показник LA 3 – Виплати і пільги, що надаються співробітникам, які працюють на умовах повної зайнятості, та що не надаються працівникам, які працюють на умовах тимчасової або неповної зайнятості (з розбиттям за основною діяльністю).

Немає визначених вимог.

Показник LA 4 – Відсоток працівників, охоплених колективними договорами.

Показник характеризує результати впровадження принципів ГД 1 і 3.

Показник LA 5 – Мінімальний (–і) період(и) повідомлення про зміни в діяльності організації, в тому числі чи визначений він (вони) в колективних договорах.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 3.

Показник LA 6 – Відсоток загальної робочої сили, представленої в офіційних комітетах з охорони праці та здоров'я працівників, які допомагають відстежувати та надають рекомендації щодо програм охорони праці і здоров'я.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 1.

Показник LA 7 – Рівень травматизму, професійних захворювань,

коефіцієнт втрачених днів і коефіцієнт відсутності на робочому місці, а також загальна кількість смертельних випадків на робочому місці (з розбиттям за регіонами).

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 1.

Показник LA 8 – Існуючі програми освіти, навчання, консультування, попередження і контролю ризику для допомоги співробітникам, членам їхніх сімей та представникам населення щодо важких захворювань.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження принципу ГД 1.

Показник LA 9 – Питання здоров'я і безпеки праці, охоплення в офіційних договорах із профспілками.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження принципу ГД 1.

Показник LA 10 – Середня кількість годин навчання на одного працівника на рік (з розбиттям за категоріями працівників).

Немає визначених вимог.

Показник LA 11 – Програми розвитку навичок та освіти протягом життя, що сприяють можливості працевлаштування працівників та їх підтримці при завершенні кар'єри.

Немає визначених вимог.

Показник LA 12 – Відсоток працівників, щодо яких періодично здійснюється оцінка результативності та розгляд кар'єрних можливостей.

Немає визначених вимог.

Показник LA 13 – Склад керівних органів і розбиття працівників за статтю, віком, членством в групах меншин та іншими показниками різноманітності.

Показник характеризує результати впровадження принципів ГД 1 і 6.

Показник LA 14 – Співвідношення базової ставки чоловіків і жінок за категоріями працівників.

Показник характеризує результати впровадження принципів ГД 1 і 6.

ПРАВА ЛЮДИНИ

Показники щодо прав людини надають стислу інформацію щодо таких елементів підходу до управління як цілі та результативність; політика; організаційна відповідальність; навчання і обізнаність; моніторинг та здійснені заходи; а також додаткову інформацію про контекст.

Показник HR 1 – Відсоток і загальна кількість великих інвестиційних угод, що включають положення про дотримання прав людини або тих, що пройшли оцінку з точки зору прав людини.

Показник характеризує результати впровадження принципів ГД 1, 2, 3, 4, 5 і 6.

Показник HR 2 – Відсоток значних постачальників і підрядників, які пройшли оцінку з точки зору прав людини, та заходи, здійснені за результатами такої оцінки.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження та результати впровадження принципів ГД 1, 2, 3, 4, 5 і 6.

Показник HR 3 – Загальна кількість годин навчання працівників політиці та процедурам щодо аспектів прав людини, які відносяться до діяльності організації, включаючи відсоток навчених працівників.

Показник характеризує результати впровадження принципів ГД 1, 2, 3, 4, 5 і 6.

Показник HR 4 – Загальна кількість випадків дискримінації та вжиті заходи.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження та результати впровадження принципів ГД 1, 2 і 6.

Показник HR 5 – Визначена діяльність, де під загрозою може бути право на свободу асоціацій і колективних переговорів, та заходи, застосовані для підтримки цих прав.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження принципів ГД 1, 2 і 3.

Показник HR 6 – Діяльність, в рамках якої є значний ризик випадків використання дитячої праці, і дії, застосовані для викорінення дитячої праці.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження принципів ГД 1, 2 і 6.

Показник HR 7 – Діяльність, в рамках якої є значний ризик випадків використання примусової або обов'язкової праці, і дії, застосовані для викорінення примусової або обов'язкової праці.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження принципів ГД 1, 2 і 4.

Показник HR 8 – Відсоток працівників служби безпеки, які пройшли навчання з політики та процедур компанії щодо прав людини, пов'язаних із діяльністю компанії.

Показник характеризує результати впровадження принципів ГД 1 і 2.

Показник HR 9 – Загальна кількість порушень, що пов'язані із правами корінних і малочисельних народів, і застосовані дії.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження та впровадження принципів ГД 1 і 2.

СУСПІЛЬСТВО

Показники щодо суспільства надають стислу інформацію щодо таких елементів підходу до управління як цілі та результативність; політика; організаційна відповідальність; навчання і обізнаність; моніторинг та здійснені заходи; а також додаткову інформацію про контекст.

Показник SO 1 – Характер, сфера охоплення і результативність програм і практичних підходів, які оцінюють вплив діяльності організації на громади, враховуючи початок діяльності, її здійснення і завершення.

Немає визначених вимог.

Показник SO 2 – Відсоток і загальна кількість бізнес-одиниць, проаналізованих за ризиками, пов'язаними з корупцією.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 10.

Показник SO 3 – Відсоток працівників, що пройшли навчання щодо антикорупційних політик та процедур організації.

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 10.

Показник SO 4 – Заходи, здійснені щодо випадків корупції.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження принципу ГД 10.

Показник SO 5 – Позиція щодо державної політики та участь у формуванні та лобіюванні державної політики.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження принципів ГД 1 – 10.

Показник SO 6 – Загальна вартість фінансових і натуральних внесків політичним партіям, політикам та пов'язаним з ними організаціям (з розбиттям за країнами).

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 10.

Показник SO 7 – Загальна кількість юридичних дій, застосованих щодо неконкурентної поведінки, антитрастові та монопольні дії та їхні наслідки.

Немає визначених вимог.

Показник SO 8 – Грошова вартість значних штрафів та загальна

кількість негрошових санкцій за недотримання законів і нормативних актів.
Немає визначених вимог.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРОДУКЦІЮ

Показники щодо відповідальності за продукцію надають стислу інформацію щодо таких елементів підходу до управління як цілі та результативність; політика; організаційна відповідальність; навчання і обізнаність; моніторинг та здійснені заходи; а також додаткову інформацію про контекст.

Показник PR 1 – Стадії життєвого циклу продукції та послуг, на яких оцінюється їх вплив на здоров'я і безпеку для виявлення можливостей покращення, і відсоток основних продуктів і послуг, які підлягають таким процедурам.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження та результати впровадження принципу ГД 1.

Показник PR 2 – Загальна кількість випадків недотримання нормативних актів і добровільних кодексів поведінки щодо впливу продукції і послуг на здоров'я і безпеку впродовж їх життєвого циклу (з розбиттям за видом наслідків).

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 1.

Показник PR 2 – Загальна кількість випадків недотримання нормативних актів і добровільних кодексів поведінки щодо впливу продукції і послуг на здоров'я і безпеку впродовж їх життєвого циклу (з розбиттям за видом наслідків).

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 1.

Показник PR 3 – Типи інформації про продукти і послуги, які вимагаються згідно з процедурами, а також відсоток істотних продуктів і послуг, які є об'єктами таких вимог.

Показник характеризує здійснені заходи для впровадження та результати впровадження принципу ГД 8.

Показник PR 4 – Загальна кількість випадків недотримання нормативних актів і добровільних кодексів поведінки щодо інформації про продукти і послуги та їх маркування (з розбиттям за видом наслідків).

Показник характеризує результати впровадження принципу ГД 8.

Показник PR 5 – Практики, пов'язані із задоволенням потреб

споживачів, включаючи результати досліджень щодо оцінки задоволення споживачів.

Немає визначених вимог.

Показник PR 6 – Програми забезпечення дотримання законів, стандартів і добровільних кодів поведінки, пов'язаних із маркетинговими комунікаціями, включаючи рекламу, просування і спонсорство.

Немає визначених вимог.

Показник PR 7 – Загальна кількість випадків недотримання нормативних актів та добровільних кодів поведінки щодо маркетингових комунікацій, включаючи рекламу, просування і спонсорство (з розбиттям за видом наслідків).

Немає визначених вимог.

Показник PR8 – Загальна кількість обґрунтованих скарг на порушення недоторканності приватного життя клієнта та втрати даних про клієнтів.

Показник характеризує результати впровадження принципу 1.

Показник PR 9 – Грошова вартість істотних штрафів за недотримання законів і нормативних актів щодо надання та використання продуктів і послуг.

Немає визначених вимог.

Навчальне видання

Методичні вказівки

до практичних занять та самостійної роботи
з дисципліни

«СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ БІЗНЕСУ»

(для студентів 3 курсу денної і 4 курсу заочної форм навчання
за напрямом підготовки 6.030601 – Менеджмент
галузі знань 0306 Менеджмент і адміністрування)

Укладач: **НОХРІНА** Лариса Анатоліївна

Відповідальний за випуск: *Н. М. Богдан*

За авторською редакцією

Комп'ютерний набір: *Л. А. Нохріна*

План 2015, поз.414 М

Підп. до друку 01.02.2016 р.

Друк на різнографі

Тираж 50 пр.

Формат 60×84/16

Ум.-друк арк. 2,1

Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 4705 від 28.03.2014 р.